

Širenje koronavirusa u svijetu i hrvatski turizam

ZORAN KLARIĆ

Pandemijom virusa COVID-19, popularno nazvanog koronavirusom, se prema zadnjim podacima od 28. travnja 2020. godine u svijetu zarazilo više od tri milijuna ljudi, a s obzirom na veličinu prostora na koji se ovaj virus raširio radi se o najvećoj pandemiji u svjetskoj povijesti. Još se nije desilo da se neki virus od jedne točke proširio praktički na sve dijelove svijeta i poremetio živote u svim zemljama. Izuzmemo li razmjerno rijetko naseljene, slabije razvijene i izolirane države Turkmenistan, Tadžikistan i Sjevernu Koreju u Aziji, Lesoto i Komore u Africi te nekoliko malih i udaljenih otočnih država Oceanije, koronavirus je prodro u sve zakutke zemaljske kugle i na sve kontinente osim Antarktike. Sumnja se i da u nekima od ovih zemalja također ima zaraženih, a većina njih je također poduzela epidemiološke mjere radi sprečavanja širenja virusa.

Iako je u Kini kao izvorištu pandemije u kojoj je prvi slučaj zabilježen još u prosincu 2019. godine zaraza posustala, a posustaje i u Europi, ona se još nije zaustavila. Između 18. i 28. travnja 2020. godine broj zaraženih i umrlih od koronavirusa je u svijetu porastao za 36% te i dalje snažno raste, osobito u Rusiji, Ukrajini i Bjelorusiji kao do sada korona virusom najmanje pogođenim europskim državama. Broj zaraženih i umrlih raste i u većini zemalja Latinske Amerike, u slabije razvijenim državama Azije i Afrike u kojima donedavno nije bilo mnogo zaraženih, ali i u nekim visoko razvijenim zemljama poput

Singapura i Katara. Širenje virusa nije se zaustavilo niti u SAD-u, gdje je broj umrlih između 18. i 28. travnja povećan sa 37.175 na 56.175, dok je istodobno u nekim mnogoljudnim državama poput Etiopije, Mianmara ili Vijetnama broj umrlih još uvijek manji od deset.

Za razliku od mnogih virusa čije je širenje znalo obuzdati toplo ljetno vrijeme, ovaj je virus u značajnoj mjeri zahvatio i zemlje tropskog pojasa poput Singapura, Malezije ili Ekvadora. Velik broj zaraženih koronavirusom bilježe i države južne hemisfere poput Australije, Novog Zelanda i Čilea, u koje je ovaj virus prodro u toplom dijelu godine. Jedino što je zajedničko svim dijelovima svijeta u kojima se koronavirus raširio jest to da je najviše pogodio razvijena i visoko urbanizirana područja s velikom fluktuacijom ljudi. O tome svjedoči daleko najveći broj zaraženih i umrlih u Europi i SAD-u, a virus je snažno pogodio i brojne male zemlje u kojima turizam ima veliku ulogu u gospodarstvu poput San Marina, Vatikana i malih karipskih otočnih država i teritorija.

Unutar pojedinih država od koronavirusa najviše su stradali glavni i najveći gradovi, osobito New York u SAD-u, Madrid u Španjolskoj, London u Ujedinjenoj Kraljevini, Pariz u Francuskoj, Teheran u Iranu i Istanbul u Turskoj. Nešto drugačija situacija među koronavirusom najviše pogođenim državama odnosi se samo na Kinu, gdje je najviše oboljelih bilo u izvorištu pandemije Wuhanu i pokrajini Hubei, te Italiju, iz čije se regije Lombardije i njenog glavnog grada Milana pandemija proširila po Europi i na američki kontinent. Jedini donekle pošteđeni prostori od pandemije odnose se na udaljena i izolirana područja, uglavnom u ruralnim prostorima i slabije razvijenim zemljama.

Promatrano prema broju zaraženih i umrlih od koronavirusa do 28. travnja 2020. godine mogu se izdvojiti tri osnovne skupine država:

- U prvu skupinu ubrajaju se koronavirusom najviše pogođene države s više od 1.000 zaraženih i 100 umrlih na milijun stanovnika, u kojima je zbog toga zdravstveni sustav skoro u kolapsu. Tu se ubrajaju sve razvijene države Europe osim Finske i Grčke te od vaneuropskih Iran, SAD, Kanada i male otočne zemlje u Karibima. Najlošije je stanje u Španjolskoj, Italiji, državama Beneluksa, Švicarskoj, Ujedinjenoj Kraljevini, Irskoj, Francuskoj, Portugalu i SAD-u s više od 2.000 zaraženih i 100 umrlih na milijun stanovnika. Razmjerno mnogo zaraženih, ali mnogo manje umrlih imaju skandinavske zemlje osim Švedske, nama susjedna Srbija, a od vaneuropskih zemalja Singapur, Izrael, Turska, Katar i Kanada.
- U drugu skupinu ubrajaju se države sa 100 do 1.000 zaraženih i manje od 50 umrlih na milijun stanovnika, u kojima zdravstveni sustav usprkos problema

uglavnom dobro funkcionira. U ovu skupinu ubrajaju se Finska, Grčka i većina bivših socijalističkih država Europe uključujući Hrvatsku, a od vaneuropskih zemalja Južna Koreja, Malezija, Japan, Australija, Novi Zeland te većina država Arapsko-perzijskog zaljeva. Između 100 i 500 zaraženih i manje od 50 umrlih na milijun stanovnika ima i većina država Latinske Amerike, s time da njihovi zdravstveni sustavi nisu toliko dobro kapacitirani kao oni u Europi ili Australiji.

- U treću skupinu ubrajaju se koronavirusom najmanje pogođene slabije razvijene države Azije, Afrike i Srednje Amerike, ali i Kina, Tajland, Argentina, Venezuela. U njima je bilo manje od 5 zaraženih i manje od 5 umrlih na milijun stanovnika, što nije slučaj ni s jednom europskom državom. Ipak, broj zaraženih i umrlih u većini ovih država snažno raste, posebice u Južnoj Aziji i u Africi. No, u izvorištu koronavirusa Kini gotovo da nema novih slučajeva zaraze, zbog čega su se Kinezi već počeli ponašati kao da je koronavirus nestao, kao što se vidi na priloženoj fotografiji.

Fotografija 1. KINESKI TURISTI U NACIONALNOM PARKU HUANGSHAN NA DAN 4. TRAVNJA 2020. GODINE

Autor: Jess Hardman

Iako zemlje s najviše zaraženih uglavnom imaju i najviše umrlih od koronavirusa, stopa smrtnosti je dosta različita u pojedinim dijelovima svijeta neovisno o stupnju razvijenosti. Tako više od 10% umrlih u odnosu na broj zaraženih imaju ne samo slabije razvijene države Afrike i Azije s razmjerno malo zaraženih (što je dijelom posljedica malog broja testova), nego i Francuska, Italija, Ujedinjena Kraljevina, zemlje Beneluksa, Španjolska i Švedska kao jedna od rijetkih država koje donedavno nisu poduzimale ozbiljnije mjere za sprečavanje širenja virusa. Istodobno Hrvatska, Slovačka, Srbija, Norveška i zemlje bivšeg SSSR-a imaju manje od 3% umrlih u odnosu na broj zaraženih. Razvijene azijske zemlje poput Singapura, Tajvana, Izraela, Japana, država Arapsko-perzijskog zaljeva, ali i Australija, Novi Zeland, Kostarika i Čile, imaju i manje od 2% umrlih u odnosu na broj zaraženih.

Razvijenije države imaju znatno više testiranja (više od 20.000 na milijun stanovnika), posebice skandinavske i baltičke zemlje, države Beneluksa, Njemačka, Italija, Portugal, Španjolska. Testiranje je rašireno i u zemljama Zaljeva, Izraelu, Singapuru, Australiji, Novom Zelandu te većini malih zemalja, osobito na otocima. Ostale azijske zemlje, uključujući i one razvijene poput Tajvana i Japana imaju znatno manje testiranja, uglavnom ispod 3.000 na milijun stanovnika. Razmjerno najmanje testiranja vrši se u slabije razvijenim zemljama Afrike i Azije te na američkom kontinentu, gdje je do sada više od 10.000 testiranja na milijun stanovnika izvršeno samo u SAD-u, Kanadi, Venezueli i Čileu.

Zanimljivo je i da postotak umrlih u odnosu na broj zaraženih u državama s više testiranja nije bitno niži nego u državama s malo testova, iako bi to bilo za očekivati, jer ima dosta zaraženih za koje se ne zna. Tako više od 10% umrlih u odnosu na broj zaraženih imaju Španjolska i Italija, u kojima je testiran svaki trideseti stanovnik, ali i Francuska, Ujedinjena Kraljevina i Švedska, u kojima je

testiran tek svaki stoti stanovnik. Istodobno Japan bilježi svega 2% umrlih u odnosu na broj zaraženih, iako se tamo testira tek svaki tisućiti stanovnik.

Imajući u vidu da je mobilnost stanovništva u kojem osobitu ulogu imaju turistička kretanja glavni uzročnik brzog širenja koronavirusa u svijetu i pogotovo Europi, postavlja se pitanje što će biti s hrvatskim turizmom u bliskoj budućnosti. Iako su preciznije prognoze vrlo nezahvalne s obzirom na brojne nepoznanice vezane uz širenje koronavirusa, sasvim je sigurno da će čak i pod preduvjetom posustajanja zaraze u idućim mjesecima broj turista u Hrvatskoj biti drastično manji nego 2019. godine i niza godina prije. Dok se ne pronađe učinkovito cjepivo, za što će po aktualnim procjenama trebati najmanje pola godine, ili virus potpuno nestane, što po sadašnjim saznanjima nije izgledno, značajniji rast turizma ne može se očekivati.

Ukoliko i dođe do dugotrajnijeg izostanka broja novozaraženih koronavirusom za očekivati je daljnje preventivno primjenjivanje mnogih restriktivnih epidemioloških mjera u Europi i svijetu, posebice onih koje se odnose na slobodno kretanje između pojedinih država. Valja imati u vidu i da je pandemija koronavirusa uslijed velikog broja umrlih u mnogim zemljama izazvala velike šokove, krizu zdravstvenih sustava i zaustavljanje gospodarskih aktivnosti. To znači da ukoliko i dođe do skore obnove kretanja mnogi ljudi neće biti u mogućnosti poduzimati turistička putovanja, a oni koji budu će iz straha zbog mogućeg ponovnog širenja virusa i pogoršanja svog imovinskog stanja biti primarno orijentirani na putovanje po vlastitoj državi ili eventualno najbližem susjedstvu.

U tom kontekstu Hrvatska je s jedne strane u nepovoljnoj situaciji zbog male domaće potražnje, ali je s druge strane u prednosti zbog lokacije blizu glavnih europskih tržišta lako dostupnih osobnim automobilskim prijevozom. Naime, za očekivati je da će

zračni prijevoz biti izložen brojnim restrikcijama imaju li se u vidu rizici širenja virusa u zračnim lukama i unutar zrakoplova te ograničenja kretanja između pojedinih država. Iako je zbog previše nepoznanica nezahvalno davati točnije prognoze, mogu se izdvojiti tri skupine zemalja s obzirom na moguću obnovu turističkih kretanja:

1. Države koje su najviše pogođene koronavirusom, što se u prvom redu odnosi na Italiju kao jedno od naših važnijih tržišta, te na Francusku, Španjolsku, Ujedinjenu Kraljevinu, Švicarsku i zemlje Beneluksa. Ova su tržišta za hrvatski turizam u 2020. godini skoro sigurno izgubljena, jer su posljedice koronavirusa u ovim zemljama zbog velikog broja umrlih i prenaprezanja zdravstvenih sustava bile devastirajuće ne samo s gospodarskog, nego i s psihološkog pogleda. Stoga se čak i u slučaju prestanka pandemije može očekivati da će stanovnici ovih zemalja, ukoliko se uopće odluče na turistička putovanja, biti primarno usmjereni na teritorij vlastitih država. Isto vrijedi i za udaljenije zemlje pogođene pandemijom kao što su Izrael, Kanada i osobito SAD, gdje ionako veliki broj zaraženih i umrlih i dalje raste i mogu se očekivati teške ekonomske posljedice zaraze. Ipak, na Italiju se odnosi oko 6%, a na ostale navedene države zajedno manje od 20% svih noćenja, tako da ni njihovo znatnije aktiviranje ne bi bilo presudno za turistički oporavak naše zemlje.

2. Države umjereno pogođene koronavirusom, u kojima zdravstveni sustav razmjerno dobro funkcionira i u kojima je postotak umrlih u odnosu na broj zaraženih razmjerno povoljan. To se primarno odnosi na

naša glavna tržišta Njemačku, Austriju i Sloveniju te države 'Višegradske skupine' Poljsku, Češku, Mađarsku i Slovačku. Slična situacija s koronavirusom vrijedi i za skandinavske i baltičke zemlje te Rusiju i Ukrajinu, ali je kod ovih zemalja zbog veće geografske udaljenosti manje realno da će u slučaju prestanka zaraze u znatnijem broju krenuti prema Hrvatskoj. Da bi se ova tržišta makar i u posebnim epidemiološkim uvjetima mogla otvoriti za hrvatski turizam potvrđuju iskazivanja interesa za dolaske u Hrvatsku iz Češke, Austrije i Slovenije. No, i tu je nužan oprez s obzirom na najave nekih zemalja za dugotrajnijim zatvaranjem granica i mogućeg pogoršavanja epidemiološke situacije. Ipak, s obzirom da se radi o državama kojima je naše more najbliže i najdostupnije, tu su i šanse za obnovom turističkih kretanja najrealnije.

3. U treću skupinu ubrajaju se države koje su najmanje pogođene koronavirusom i u kojima je zaraza uglavnom obuzdana pa se većina zaštitnih mjera počela ukidati. To se najvećim dijelom odnosi na Kinu, a u manjoj mjeri i na Južnu Koreju i Japan. Iako bi se ova tržišta s obzirom na epidemiološku situaciju mogla brže oporaviti, radi se o udaljenim zrakoplovnim destinacijama koje čine tek oko 2% hrvatske inozemne potražnje. Realno je i da bi na snazi mogle ostati restrikcije u dolasku turista iz tih država u Europsku uniju ili pojedine europske zemlje. No, to može značiti i šansu za nadoknadu izgubljenih tržišta iz koronavirusom najviše pogođenih država Europe, ukoliko naše epidemiološke službe procijene da turisti iz tih zemalja ne predstavljaju opasnost za Hrvatsku.

Tablica 1. BROJ ZARAŽENIH I UMRLIH OD KORONAVIRUSA NA DAN 18. TRAVNJA 2020. I BROJ NOĆENJA U DRŽAVAMA S VIŠE OD 1.000.000 NOĆENJA U HRVATSKOJ 2019. GODINE

država	noćenja 2019.		broj zaraženih			broj umrlih			
	ukupno	% inoz.	ukupno	na 1 mil.	raz.8.4.	ukupno	na 1 mil.	raz.8.4.	% zaraž.
Njemačka	19.944.549	23,7	158.758	1.895	47,5	6.126	73	203,9	3,9
Austrija	7.056.926	8,9	15.274	1.696	19,9	549	61	101,1	3,6
Slovenija	7.503.053	8,4	1.402	674	28,5	83	40	107,5	5,9
Poljska	5.860.815	7,0	11.902	314	138,0	562	15	313,2	4,7
Italija	5.141.064	6,1	199.414	3.298	47,1	26.977	446	57,5	13,5
Češka	4.985.029	5,9	7.449	696	48,0	223	21	145,1	3,0
Ujedinjena Kraljevina	4.326.925	5,1	157.149	2.315	184,5	21.092	311	242,5	13,4
Mađarska	3.043.319	3,6	2.649	274	196,0	291	30	401,7	11,0
Nizozemska	2.882.701	3,4	38.245	2.232	95,3	4.518	264	115,0	11,8
Slovačka	2.817.452	3,3	1.384	253	138,2	20	4	900,0	1,4
Francuska	2.228.227	2,6	165.842	2.541	52,1	23.293	357	125,5	14,0
Bosna i Hercegovina	1.834.007	2,2	1.565	477	101,4	60	18	81,8	3,8
SAD	1.591.558	1,9	1.010.507	3.053	152,3	56.803	172	341,8	5,6
Švedska	1.425.862	1,7	18.926	1.874	146,0	2.274	225	284,8	12,0
Švicarska	1.116.959	1,3	29.164	3.370	29,7	1.665	192	96,8	5,7
UKUPNO INOZEMNI	84.147.631	(92,2)							
domaći turisti	7.095.300	(7,8)	2.039	497	59,0	59	14	227,8	2,9

Izvor: <https://www.worldometers.info/coronavirus/> i DZS

Budući da domaći turisti ostvaruju manje od 8 posto ukupnih noćenja, snažnija orijentacija na potražnju unutar Hrvatske može tek malim dijelom pomoći oporavku našeg turizma. Stoga se pod preduvjetom prestanka zaraze ili barem značajnijeg ublažavanja restrikcija vezanih uz kretanje preko državnih granica treba ponajprije usmjeriti na naša tradicionalna tržišta u najbližem okruženju, koja ionako ostvaruju više od polovice ostvarenih noćenja. Osobito važnu ulogu pri tom imaju gosti koji višekratno dolaze na odmor u Hrvatsku, nautičari i vlasnici

smještajnih objekata u Hrvatskoj, koji bi se s obzirom na razmjerno malu izloženost epidemiološkim ugrozama mogli najprije odlučiti na ponovni dolazak u našu zemlju. Ukoliko bi njihov dolazak na odmor u našu zemlju prošao bez obnove zaraze, on bi mogao imati veliki učinak na povratak Hrvatske i njenog turizma na svjetsku turističku scenu.

Prof.dr.sc. Zoran Klarić,
znanstveni savjetnik, Institut za turizam